

## Marx och Trump

”Vet du vem som har översatt *Internationalen* till svenska?” var tidigare en replik jag kunde få när jag introducerade mig för rikssvenska kollegor. Svaret är poeten Henrik Menander (1853–1917), känd framför allt för att ha diktat den i den svenska arbetarrörelsen populära kampsången *Arbetets söner*. Hade min far vetat detta skulle jag knappast ha döpts till Henrik ...

Till råga på allt fick jag också heta Carl, det vill säga precis som Karl Marx (1818–1883), vars 200-årsminne har uppmärksammats tämligen mycket under sommaren. Marx är alltså en av världens mest inflytelserika samhällsteoretiker, vars kritik av kapitalismen har varit en central inspirationskälla för hela den internationella arbetarrörelsen.

Många av Marx teser visade sig visserligen vara felaktiga. Han antog att statsmakten skulle kontrolleras av den kapitalägande klassen. Därför underskattade han dess möjligheter att dämpa sociala ojämlikhet förorsakad av marknadsekonomin produktionsökningar och kapitalkoncentrationer. Allra bäst lyckades detta under de tre första decennierna efter andra världskriget, då politikerna bedrev en socialliberal reformpolitik som inte lamslog marknadsekonomin mekanismer.

I mitten av 1970-talet skedde emellertid en avgörande vändning i världsekonomin, vars konsekvenser vi ser överallt i dag. Diverse mekanismer för kapitalets fria rörlighet skapades. Produktionen av många varor flyttades till billigare länder. Välfärdsstaternas möjligheter att finansiera en inkomstöverförande politik försvarades.

Den stora frågan är om det hade funnits reella alternativ till denna vändning i världsekonomin. Tänk om Margaret Thatcher inte hade knäckt de brittiska fackförbunden, tänk om Ronald Reagan inte börjat sänka de amerikanska skatterna, tänk om François Mitterrand hade gjort som han lovat och socialiserat de franska bankerna.

De som föreställer sig att dylika beslut verkligen hade kunnat stoppa den därpå följande globaliseringen av marknadsekonomin ser den som följd av en nyliberal politik. Men som deras auktoritet Marx konstaterade kan människor inte genomföra vilka beslut som helst. De är alltid beroende av de förhållanden som de lever i. Och i krissituationer tenderar människor snarast att blicka bakåt i hopp om att där hitta lösningen på framtidens utmaningar.

På sjuttio- och åttiotalen hade en fortsatt tillväxt svårligen kunnat ske utan en liberalisering av kapitalmarknaderna. Men när vi nu bevittnar vad det lett till, det vill säga till enorma kapitalkoncentrationer och stagnation inom den utbildade arbetsklassen i västvärlden, ser många denna utveckling som ett starkt argument för en återgång till en mera protektionistisk ekonomipolitik i nationalstatens regi.

Den politiska vänstern tänker i dessa banor och som bekant är en starkare nationalstat också något som de nya populistiska partierna drömmer om. Och nu har de börjat få draghjälp i sin kampanj också av Trump, vilket om något påminner oss om hur oförutsägbar framtiden är.

Henrik Meinander, HBL 21.8.2018